

بسم الله الرحمن الرحيم

در جلسه گذشته استاد معظم فرمودند: بعد از بررسی نظریات مختلف در مورد معنای مادّه امر و رجوع به محاورات عرفیه که مرجع در تعیین مفاهیم الفاظ می باشند، به این نتیجه می رسیم که لفظ امر، برای دو معنا وضع شده است. یکی معنای جامدی یعنی شیء خاص و دیگری معنای اشتقاقی یعنی طلبی که به واسطه قول، فعل، کتابت و غیر اینها اظهار شده باشد و بیان شد که تمام صیغه های مشتق از لفظ امر که در محاورات عرفی و استعمالات شرعی به کار گرفته می شوند به همین معنای اشتقاقی می باشند و لذاست که به لحاظ کاربردی و استعمالی کلمه امر علی التحقیق در لسان شرع و یا محاورات عرفیه به چند صورت استعمال شده است. دو صورت آن یعنی استعمال لفظ امر به صورت فعل ماضی، مضارع و سایر مشتقات مانند «إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ»^۱ و استعمال آن به صورت مصدری ذکر گردید و بیان شد که این صورت دوم بر چند قسم می باشد. قسم اول آن یعنی استعمال لفظ امر به صورت مصدری در حالی که به شخصی که توان طلب چیزی را دارد اضافه شده باشد مانند «كَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا»^۲ بیان شد؛

و اما حکم این قسم و بیان اقسام دیگر:

در قسم فوق، احتمال هر دو معنا یعنی معنای اشتقاقی و معنای جامدی وجود دارد. لذاست که می بینیم در مقام استعمال، غالباً قرائنی بر تعیین یکی از دو معنا وجود دارد. مثلاً کلمه «عَتَوْا» در آیه شریفه «وَعَقَرُوا النَّاقَةَ وَعَتَوْا مِنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ»^۳ قرینه است بر اینکه از لفظ امر اراده معنای طلب شده است. چون «عَتَوْا» به معنای سرپیچی از روی تکبر است و این با معنای طلب تناسب دارد. و یا در آیه چهارمی که ذکر شد، جمله «أَمَّا يَعَذِّبُهُمْ وَأَمَّا يَتُوبُ عَلَيْهِمْ»^۴، قرینه بر آن است که مراد از امر در «لَأْمُرُ اللَّهُ»، فعل خداوند متعال می باشد. همچنین در آیات ششم و هفتمی که ذکر شد، یعنی آیه شریفه «وَاتَّبِعُوا أَمْرَ كُلِّ جَبَّارٍ»^۵ و «فَاتَّبِعُوا أَمْرَ فِرْعَوْنَ»^۶ کلمه «اتَّبِعُوا» قرینه بر آن است که مراد از لفظ امر، معنای طلبی آن می باشد.

بیان قسم دوم:

قسم دوم مواردی است که در آنها لفظ امر به صورت مصدری در حالی که به شیء غیر عاقل یا شخصی که توان طلب چیزی را ندارد، اضافه شده است، استعمال می شود. مثل قوله تعالی «وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ»^۷. در این صورت، خود مضاف الیه قرینه بر آن است که از لفظ امر، معنای جامدی یعنی شیء خاص اراده شده است. چون معنای اشتقاقی یعنی طلب احتمال داده نمی شود.

^۱ - نحل، ۹۰.

^۲ - نساء، ۴۷.

^۳ - اعراف، ۷۷.

^۴ - توبه، ۱۰۶.

^۵ - هود، ۵۹.

^۶ - هود، ۹۷.

^۷ - نحل، ۷۷.

بیان قسم سوّم:

قسم سوّم مواردی است که در آنها لفظ امر به صورت مصدری استعمال شده است، در حالی که موصوف می باشد. مثل قوله تعالی «و اذا كانوا معه علی امر جامع لم یذهبوا حتی یستأذنوه»^۸؛ و یا در آیه شریفه دیگری می فرماید «بل کذبوا بالحقّ لما جاءهم فهم فی امرٍ مریج»^۹. در این صورت احتمال هر دو معنای لفظ امر وجود دارد، لذا اگر وصف مذکور بتواند قرینه بر مراد از موصوف یعنی لفظ امر باشد، ما تابع آن قرینه خواهیم بود. و الاّ کلام مجمل خواهد شد.

بیان قسم چهارم:

قسم چهارم مواردی است که در آنها لفظ امر به صورت مصدری و به صورت مطلق (بدون اضافه و توصیف) استعمال شود. از جمله آیات شریفه ای مانند «لیس لك من الامر شیء»^{۱۰}، «و شاورهم فی الامر»^{۱۱}، «لتنازعن فی الامر»^{۱۲}، «لله الامر جمیعاً»^{۱۳}، «الامر الیک»^{۱۴} و موارد دیگر. در این صورت نیز احتمال هر دو معنا وجود دارد. لذا اگر قرینه ای بر تعیین یکی از معانی وجود داشته باشد، تبعیّت از آن قرینه لازم است، و الاّ کلام مجمل می گردد.

در پایان استاد معظم به درخواست برخی از طلبّاء، چند دقیقه ای در مورد مباحث اخلاقی و مسائل طلبگی و به خصوص رمز موفّقیت علمای گذشته صحبت فرمودند. مباحث اخلاقی معظم له حول چند محور اصلی بیان شده است:

الف) انگیزه الهی خالص و قوی داشتند. یعنی اعتصام به نیروی الهی به این معنا که انسان خداوند متعال را پناهگاه خود قرار دهد. اگر کسی به خداوند اعتصام داشته باشد و خداوند تبارک و تعالی را پناهگاه خویش ببیند همین به تنهایی برای او کافی است و دیگر از هیچ کس و هیچ چیز تأثیر پذیر و آسیب پذیر نیست. ما بحمد الله در طول عمرمان حوادث زیادی را دیده ایم و در تاریخ هم ملاحظه کرده ایم، چه بسیار کسانی که وارد حوزه شدند ولی انگیزه الهی نداشتند، لذا برای آنها اعتصام ایجاد نشد و آنها را از آسیب پذیری نجات نداد.

ب) رجاء و امید. یکی از مشکلاتی که امروزه مشاهده می شود این است که بعضی طلبّاء با اینکه از استعداد بسیار خوبی برخوردار می باشند، امّا امید به آینده در آنها مرده است. باور ندارند که آنها نیز می توانند به مقامات عالیه علمی و معنوی برسند همانگونه که گذشتگان نیز با کمترین امکانات این مسیر را طی نمودند.

ج) عجله نکردن. یکی دیگر از مسائلی که باید در نظر گرفته شود این است که علمای قدیم در این مسیر خون دلها خورده اند و افرادی مانند شهید ثانی «رضوان الله تعالی علیه» قطعه قطعه شده اند تا اینکه این مذهب و آیین بماند. لذا امروز بعضی از طلبّاء انتظار دارند، با چند روز درس و بحث و مباحثه مثمر ثمر واقع گردند.

همچنین در ادامه فرمودند: اگر بنشینید و لحظه ای به دوستان و اطرافیان خود نگاه کنید متوجه خواهید شد که از بین تعداد معدودی که به مشاغلی مانند مهندسی، دکتری و ... رسیده اند، خداوند متعال به شما چه نعمتی را ارزانی داشته است که همانها برای شما احترام قائلند. اینها همه به برکت امام زمان «عجل الله تعالی فرجه الشریف» می باشد. لذا قدر این لحظات را بدانید و شکر گذار آن باشید. اگر چه همین درس آمدن های شما مصداق شکر گذاری به حساب می آید ان شاء الله تبارک و تعالی.

«و الحمد لله ربّ العالمین»

^۸ - نور، ۶۲.

^۹ - ق، ۵.

^{۱۰} - آل عمران، ۱۲۸.

^{۱۱} - آل عمران ۱۵۹.

^{۱۲} - انفال، ۴۳.

^{۱۳} - رعد، ۳۳.

^{۱۴} - نمل، ۳۳.